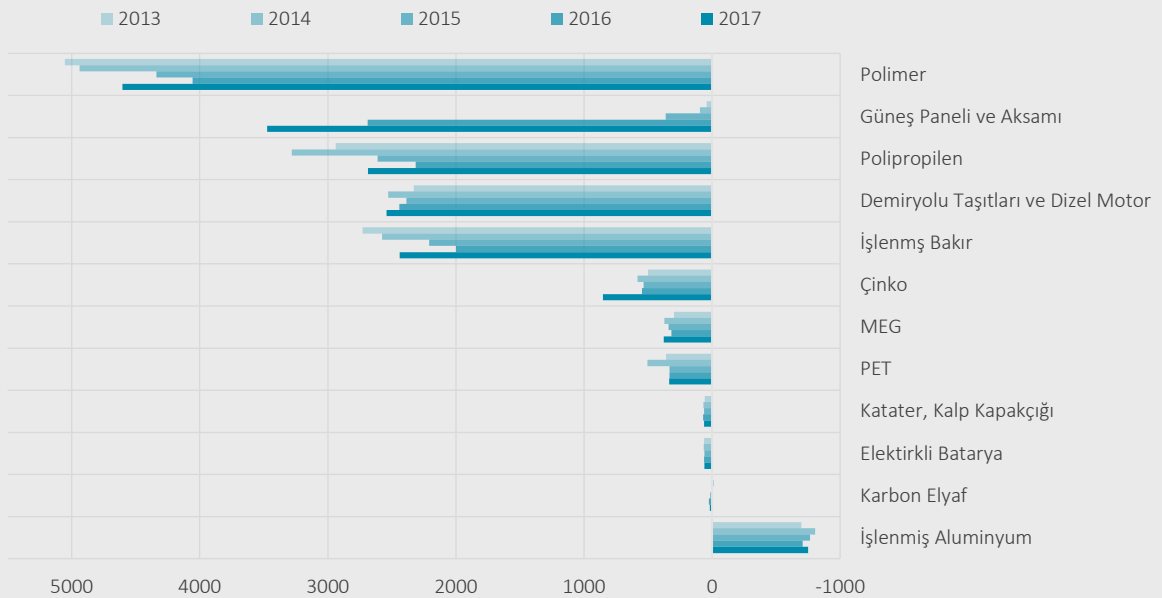

Kutu 4.2

Proje Bazlı Teşvik Sistemine Konu Olan Ürünler ve Cari Denge Üzerine Olası Etkileri

Yakın dönemde seçilmiş ürün ve firma bazında katma değeri yüksek-orta ve ileri teknoloji gerektiren yatırımlar için teşvik sistemi getirilmiştir. Söz konusu sistem ile 23 proje ve 19 büyük ölçekli firmaya yatırım teşvik belgesi verilerek gerek istihdamın artması gerekse orta vadede cari açığın azaltılması hedeflenmektedir. Teşvik verilen ürün grubunun özellikle Türkiye'nin sanayi üretimi ve ihracatı için önem teşkil eden teknoloji seviyesi yüksek ithal hammadde girdi ürünleri kapsamı cari açığı oluşturan yapısal unsurların ortadan kaldırılmasına dönük önemli bir adım olarak düşünülmektedir. Bu kutuda söz konusu teşvik sistemi kapsamında hedeflenen ürünlerin, Türkiye'nin cari açığı üzerindeki kısa ve orta vadeli etkileri incelenmektedir.

Grafik 1: Yıllar İtibarıyla Teşvik Verilen Sektörlerde Net İthalat (Milyon ABD Doları)

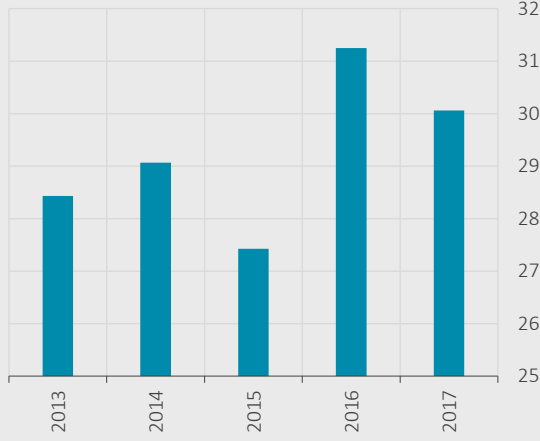
Kaynak: TÜİK.

Proje bazlı teşvik sistemi kapsamında teşvik verilen ürünler daha çok ithal edilen ara mallarından oluşmaktadır. Teşvik verilen projeler sonucunda üretilecek ürünler, genel olarak 12 ürün grubunda sınıflandırılmaktadır.¹ Türkiye bu ürünlerin neredeyse tamamında, dış ticaret açığı vermektedir. 2013-2017 dönemindeki teşvike konu olan ürünlerde net ithalatın gelişimi incelendiğinde, ürünlerin çoğunda artış ve azalışlar olsa da net ithalatın belirli bir düzeyde tutunduğu görülmektedir. Her bir ürün kümesindeki net ithalat, 2017 yılında gerçekleşen değerler üzerinden Grafik 1'de sıralanmaktadır. Buna göre, dış ticaret açığının en yüksek olduğu ürünlerin kimyasal ve plastik ürün sanayi üretiminde ve ihracatında en önemli girdi hammaddesi olan polimer ve propilen olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu iki ürünün net ithalatı 2017 yılında 7,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında cari açığın 47,4 milyar ABD doları olduğu göz önüne alınırsa sadece bu iki ürünün cari açığa olumsuz etkisinin göz ardı edilemeyecek seviyede olduğu değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, güneş paneli ve

¹ İşlenmiş alüminyum, karbon elyaf, elektrikli batarya, kalp kapakçığı, polietilen tereftalat (PET), monoetilen glikol (MEG), çinko, demir yolu taşıtları ile dizel motor, işlenmiş bakır, polipropilen, güneş paneli ve aksarı, polimer.

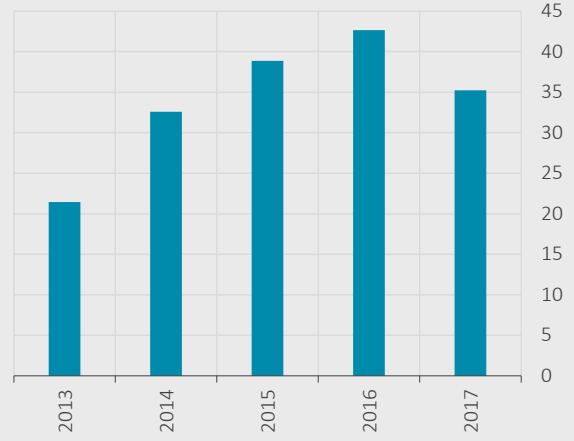
aksamları net ithalatının, 2013 yılındaki 42 milyon ABD dolarından 2017 yılında 3,5 milyar ABD dolarına sıçraması dikkat çekmektedir. Bu durumda, son yıllarda yenilenebilir enerji sektöründe yapılan yatırımların etkili olduğu düşünülmektedir.

Grafik 2: Teşvik Verilen Ürünlerin Altın ve Enerji Hariç Net İthalattaki Payı (%)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 3: Teşvik Verilen Ürünlerin Altın ve Enerji Hariç Cari Açığındaki Payı (%)

Kaynak: TCMB, TÜİK.

Teşvike konu olan ürünlerin toplam net ithalatının, 2013 yılındaki 13,6 milyar ABD dolarından yaklaşık 3 milyar ABD doları artarak 2017 yılında 17 milyar ABD dolarına yükseldiği görülmektedir. Altın ve enerji hariç ara malı net ithalatındaki toplam payları ise yaklaşık iki puan kadar yükselerek 2017 yılında yüzde 30 düzeyine ulaşmaktadır (Grafik 2). Bu bağlamda, teşvik kapsamındaki ürünlerin net ithalata önemli oranda katkı sağladığı dikkat çekmektedir. Bu ürünlerdeki net ithalatın altın ve enerji hariç cari açığa oranı son dört yılda yaklaşık yüzde 40'lar seviyesi etrafında dalgalanmaktadır (Grafik 3). Diğer taraftan, söz konusu ürünlerin büyük bir kısmının sanayi üretimi ve ihracat artış hızları son yıllarda görece yüksek olan kimyasal madde ve plastik sektörlerinin temel girdilerinden olması ileriki yıllarda ithal girdi kanalı ile cari açık problemini daha da derinleştirme potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca yenilenebilir enerji yatırımlarının ileriki yıllarda artacağı dikkate alındığında güneş paneli ithalatının, yurtiçi üretimin düşük olması durumunda hızla artarak cari açığı yukarı çekmesi beklenmektedir. Bu çerçevede proje teşvik sistemi kapsamına giren projelerin hayata geçirilmesiyle cari açık üzerindeki baskının kayda değer oranda azalacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak proje teşvik sistemi cari açık yaratan, yüksek teknoloji yoğunluklu ve sanayi üretimi için gerekli, çoğunlukla ithal edilen hammadde girdi ürünlerini hedeflemektedir. Söz konusu ürünlere yönelik sabit yatırımların büyük çapta olacağı göz önüne alındığında, projelerin kısa vadede özellikle yatırım malı ithalatı üzerinden cari açığı arttırma potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca, seçilmiş büyük firmalara bu teşviklerin verilmesinin, yatırımların başarısı açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, proje teşvik sistemi her ne kadar kısa vadede yüksek sabit yatırım maliyetleri kanalı ile cari açığın konjonktürel bileşenini olumsuz etkilese de orta ve uzun vadede söz konusu ürünlerin büyük oranda yurt içinde üretilmesi ile cari açığın özellikle yapısal bileşenine olumlu katkıda bulunacaktır.